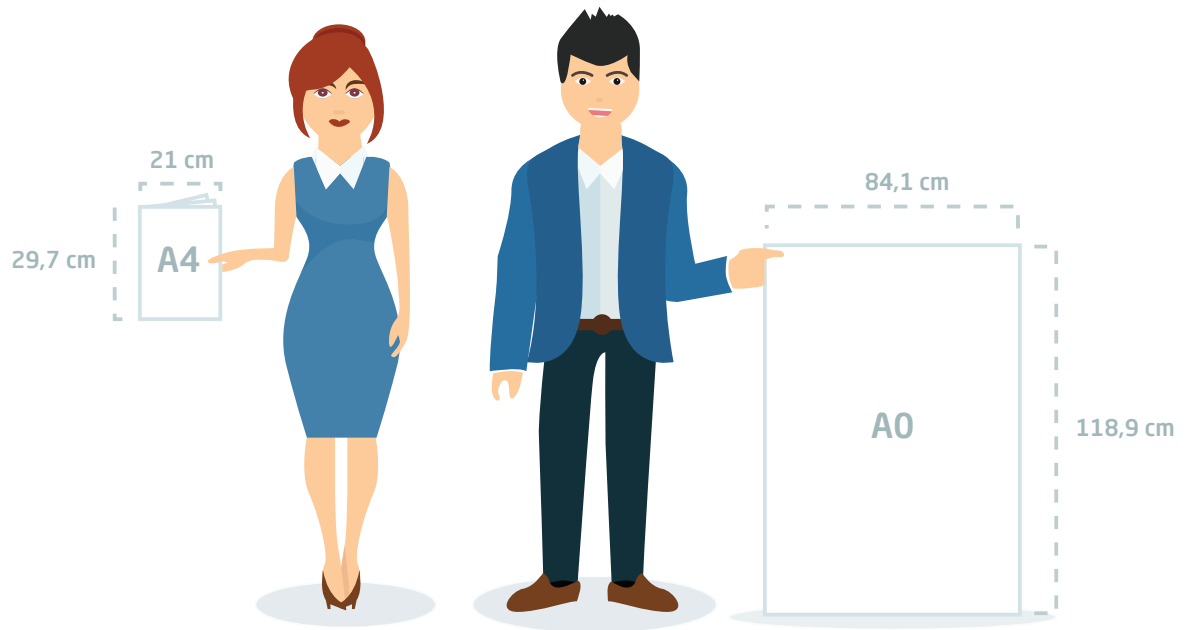

„Płachta” czy „książeczka” - jaka powinna być nowa karta do głosowania?

RAPORT Z KONSULTACJI **KSZTAŁTU KART DO GŁOSOWANIA**

Państwowa
Komisja
Wyborcza

Krajowe
Biuro
Wyborcze

Spis treści

WPROWADZENIE	5
PROPOZYCJE PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ I KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO	6
DZIAŁANIA PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ I KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO	8
OPINIE WYBORCÓW PRZEKAZANE PODCZAS KONSULTACJI	11
OPINIE PRZEKAZANE PODCZAS SPOTKAŃ	11
OPINIE NA TEMAT INFORMACJI O GŁOSOWANIU I WARUNKACH WAŻNOŚCI GŁOSU	15
OPINIE PRZEKAZANE W INTERNECIE I INNE POSTULATY WYBORCÓW	19
KONSULTACJE Z ORGANIZACJAMI ZAJMUJĄCYMI SIĘ PRAWEM I PROBLEMATYKĄ SAMORZĄDOWĄ	21
KONSULTACJE ZE ŚRODOWISKAMI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	25
PODSUMOWANIE	29

Wprowadzenie

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze rozpoczęły konsultacje kształtu kart do głosowania w wyborach samorządowych w listopadzie 2016 roku i prowadziły je do końca czerwca 2017 roku. Celem konsultacji było zasięgnięcie opinii wyborców, jaka karta wyborcza byłaby dla nich łatwiejsza i poręczniejsza w posługiwaniu się w lokalu wyborczym – czy jednostronicowa karta wielkoformatowa, zwana potocznie „płachtą” czy też karta zbroszurowana formatu A4 - tak zwana „książeczka”. Podczas konsultacji pytano także, jak powinna brzmieć informacja o głosowaniu, by była ona zrozumiała dla wyborców i pomagała w oddaniu ważnego głosu.

Przez osiem miesięcy w niemal 500 spotkaniach organizowanych przez Krajowe Biuro Wyborcze i Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w całym kraju udział wzięło prawie 13 tysięcy osób.

Ponad 170 osób nadesłało swoje opinie poprzez formularz na stronie www.pkw.gov.pl oraz profile PKW i KBW w portalach społecznościowych.

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zwróciły się o opinię do instytucji, organizacji i środowisk, zajmujących się zagadnieniami prawnymi i samorządowymi oraz do organizacji, zajmujących się prawami osób niepełnosprawnych.

Po raz pierwszy w historii zorganizowane zostało webinarium – internetowe seminarium poświęcone kształtowi kart do głosowania.

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze przywiązują szczególną wagę do opinii wyborców. To oni będą posługiwać się kartą, korzystając w ten sposób ze swojego fundamentalnego prawa, jakim jest oddanie głosu w demokratycznych wyborach.

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze dziękują wszystkim, którzy wzięli udział w spotkaniach i przekazali swoje opinie osobiście lub przez Internet. Głos każdego wyborcy jest dla nas cenny.

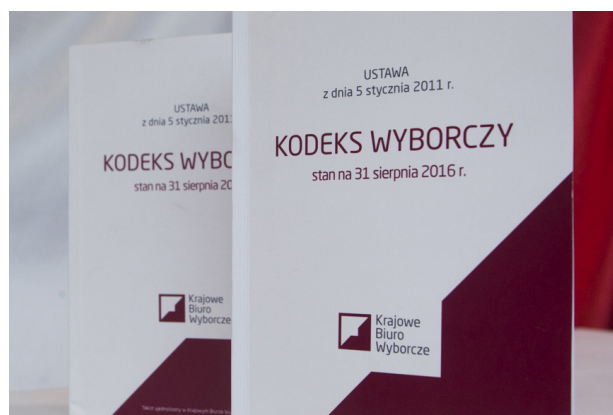
Niniejszy raport stanowi podsumowanie ośmiomiesięcznego dialogu z Polakami.

Propozycje Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego

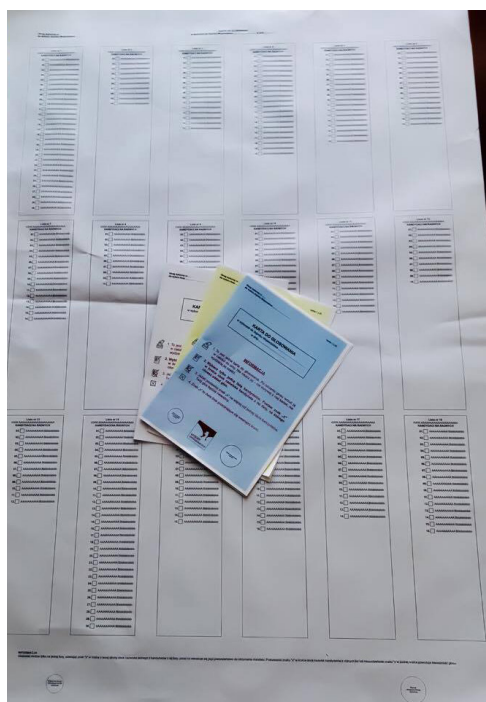
Zgodnie z art. 40 § 5 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 15 i 1089) wzór kart do głosowania ustala Państwowa Komisja Wyborcza. Przepisy Kodeksu wyborczego nie nakładają na Państwową Komisję Wyborczą ani na Krajowe Biuro Wyborcze obowiązku przeprowadzania jakichkolwiek konsultacji w tym zakresie. Jednakże wychodząc naprzeciw licznym głosom przekazywanym m. in. przez wyborców po wyborach samorządowych w 2014 roku, że karta wyborcza jest zbyt skomplikowana i może powodować trudności podczas głosowania, Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze uznały za zasadne przedstawienie wyborcom swoich planów, dotyczących proponowanego kształtu karty w wyborach samorządowych w roku 2018 – oraz zasięgnięcia ich opinii na ten temat. Konsultacje zostały zorganizowane również w związku ze zgłaszanymi wątpliwościami oraz sugestiami, zawartymi przede wszystkim w raporcie Fundacji im. Stefana Batorego, dotyczącymi formy karty do głosowania jak i językowego kształtu informacji dla wyborcy.

Przy sporządzaniu wzoru karty do głosowania Państwowa Komisja Wyborcza musi uwzględnić przepisy Kodeksu,

dotyczące zarówno karty do głosowania, jak i zgłaszania kandydatów, sposobu głosowania, warunków ważności głosu oraz rozliczenia kart do głosowania w protokole głosowania. Kodeks wyborczy w art. 40 § 3 stanowi, że karta do głosowania jest jedną kartką

zadrukowaną jednostronnie, a w przypadku, gdy opracowanie lub wykonanie karty do głosowania w formie jednej kartki zadrukowanej jednostronnie nie jest możliwe lub powodowałoby znaczne trudności w posługiwaniu się kartą, Państwowa Komisja Wyborcza może zdecydować, że karta do głosowania w danych wyborach będzie składać się z odpowiedniej liczby zadrukowanych jednostronnie, trwale połączonych kartek (art. 40 § 3 i 3a). W takim przypadku, zgodnie z przepisami Kodeksu wyborczego, na pierwszej kartce karty do głosowania zamieszcza się wyłącznie informację o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu, natomiast na drugiej kartce karty do głosowania – spis treści karty do głosowania (art. 40 § 3b). Jak zatem wynika z powołanych przepisów wielostronicowa karta do głosowania musi być sporządzona w taki sposób, aby poszczególne jej kartki były trwale połączone, gdyż stanowią one całość karty.

*Alternatywne wzory
kart do głosowania*

Oznacza to zatem, że ustawodawca przesądził, że karta do głosowania może być wyłącznie albo pojedynczą kartką, albo broszurą.

Propozycją wyjściową do dyskusji, zaproponowaną przez Państwową Komisję Wyborczą była karta w postaci broszury formatu **A4** o wymiarach **21 cm na 29.7 cm**. Zgodnie z Kodeksem wyborczym na pierwszej stronie tej broszury została zamieszczona informacja dotycząca sposobu głosowania i warunków oddania ważnego głosu. Na drugiej stronie spis list komitetów wyborczych i dalej na kolejnych stronach przykładowe listy kandydatów. Jako alternatywę zaprezentowano kartę formatu **A0** o wymiarach **118,9 cm na 84,1 cm** oraz kartę **A1** o wymiarach **84,1 cm na 59,4 cm**, będącą odwzorowaniem okręgu w wyborach do sejmiku

województwa z 2014 roku. Na karcie znalazło się 18 uszeregowanych obok siebie przykładowych list komitetów wyborczych. Na listach tych umieszczono maksymalną dopuszczalną w Kodeksie wyborczym liczbę kandydatów. Informację o sposobie głosowania umieszczono na dole karty. Na kartach znalazły się także miejsca na pieczęcie komisji wyborczych – obwodowej i terytorialnej, a na karcie w postaci broszury także miejsce na planowaną naklejkę zabezpieczającą (tzw. hologram).

Dodatkowo na karcie – broszurze zaproponowane zostały także piktogramy, pełniące funkcję ilustracyjną do treści pisemnej informacji o głosowaniu. W trakcie wymiany korespondencji z Fundacją im. Stefana Batorego PKW i KBW zrezygnowały z własnej propozycji ilustracji, zastępując je zmodyfikowanymi piktogramami na wzór tych, zaproponowanych przez Fundację.

Treść informacji o tym, jak głosować również podlegała modyfikacji – między innymi w związku z sugestiami przedstawionymi podczas konferencji „Dialog dla wyborów” w dniu 29 listopada 2016 roku oraz wewnętrznych dyskusji w Krajowym Biurze Wyborczym. Poddana szerokim konsultacjom wersja składała się z czterech punktów oraz trzech ilustracji.

Wyborcom prezentowane były także przykładowe wzory kart w kolorach, odpowiadających kolorom kart do głosowania w poszczególnych szczeblach samorządu terytorialnego: biała – do rady gminy lub miasta, żółta – do rady powiatu lub dzielnicy m.st. Warszawy, niebieska – do sejmiku województwa oraz różowa – w wyborach wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Działania Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze stanęły na stanowisku, że karta wyborcza nie powinna być żadną barierą dla obywateli, chcących skorzystać ze swojego konstytucyjnego prawa, jakim jest prawo do głosowania. Dlatego też prowadziły intensywne działania, mające na celu dotarcie do wyborców z propozycjami nowych kart do głosowania oraz uzyskaniem ich opinii zarówno na temat kształtu kart jak i treści informacji o głosowaniu.

Konsultacje rozpoczęły się 29 listopada 2016 roku konferencją pod hasłem „Dialog dla wyborów”, której celem było uzyskanie opinii grup wyborców oraz organizacji pozarządowych w zakresie rodzajów kart do głosowania, a także możliwości ich dostosowania do potrzeb wyborców z różnymi rodzajami i stopniami niepełnosprawności. Do udziału w tym spotkaniu zostali zaproszeni przedstawiciele parlamentu oraz instytucji państwowych i organizacji pozarządowych, działających na rzecz osób niepełnosprawnych, a także eksperci.

Równocześnie na stronie internetowej PKW i KBW zostały zamieszczone wzory kart i uruchomiono specjalny formularz, umożliwiający obywatelom wypowiedzenie się na temat proponowanych zmian. Konsultacje prowadzone były także poprzez kanały PKW i KBW w portalach społecznościowych Facebook i Twitter. Z tej formy komunikacji skorzystały **172 osoby**.

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze wraz z Delegaturami zorganizowały łącznie **480 spotkań** podczas których wyborcy mogli zapoznać się z proponowanymi wzorami

*Spotkanie z
Uniwersytetem III Wieku,
Warszawa-Wawer
25 maja 2017*

kart do głosowania i przekazać swoje opinie. Spotkania organizowane były w najróżniejszych środowiskach – w szkołach średnich, na uczelniach wyższych, w uniwersytetach trzeciego wieku, w samorządach, wśród osób pracujących w komisjach wyborczych, w środowiskach osób niepełnosprawnych, w społecznościach lokalnych, w organizacjach i stowarzyszeniach zajmujących się problematyką polityczną, samorządową i prawną. W spotkaniach tych brali udział Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej Wojciech Hermeliński oraz sędziowie-członkowie PKW, szef Krajowego Biura Wyborczego Beata Tokaj i pracownicy Krajowego Biura Wyborczego. Spotkania relacjonowane były na stronie internetowej PKW i KBW oraz Delegatur KBW.

Łącznie w spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyło **12 964 wyborców**.

*Dzień otwarty
w Delegaturze KBW
w Sieradzu,
21 czerwca 2017*

21 czerwca 2017 roku w Delegaturach Krajowego Biura Wyborczego odbył się dzień otwarty, podczas którego wyborcy mogli zapoznać się z proponowanymi wzorami kart do głosowania oraz wyrazić swoją opinię na ich temat. Dzień otwarty zgromadził w 49 Delegaturach KBW w całej Polsce **ponad 1000 osób**. W jego trakcie pracownicy Delegatur nie tylko prezentowali wzory kart, ale także zapoznawali wyborców z podstawowymi zasadami prawa wyborczego oraz codzienną pracą Delegatur. Część Delegatur – jak np. w Białej Podlaskiej, Częstochowie czy Poznaniu – przygotowała ankiety dla wyborców, w których zadane zostały szczegółowe pytania o to, jak powinna wyglądać nowa karta do głosowania. W innych – jak np. w Nowym Sączu – zainscenizowano lokal wyborczy, w którym uczestnicy konsultacji mogli „oddać głos” na proponowanych wzorach kart.

Najwięcej wyborców zgromadził Dzień Otwarty w Delegaturze KBW w Elblągu (**130**), Siedlcach (**104**) oraz w Bielsku Białej (**70**).

Średnio w każdej Delegaturze Krajowego Biura Wyborczego odbyło się **10 spotkań** w ramach konsultacji kształtu kart do głosowania. **Najwięcej spotkań** konsultacyjnych zorganizowały Delegatury KBW w Bielsku-Białej (**130**), Ostrołęce (**45**) i Łomży (**32**). **Najwięcej osób** uczestniczyło w spotkaniach zorganizowanych przez Delegatury KBW we Włocławku (**2120**), Bielsku-Białej (**2095**) i Łomży (**1492**). Dyrektorzy i pracownicy Delegatur spotykali się z przedstawicielami społeczności lokalnych, radnymi, urzędnikami wyborczymi, odwiedzali sołectwa, jednostki samorządu terytorialnego, w których odbywały się wybory uzupełniające, byli w szkołach, na uczelniach wyższych, w uniwersytetach III wieku, domach pomocy społecznej i kołach gospodyń wiejskich, organizowali punkty konsultacyjne w urzędach gmin czy miast, rozmawiali z osobami aktywnymi zawodowo.

Delegatury Krajowego Biura Wyborczego rozesłały informacje o konsultacjach do jednostek samorządu terytorialnego, znajdujących się na ich obszarze działania. Informacje te były również publikowane w Biuletynie Informacji Publicznej.

1 czerwca 2017 roku Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zaprezentowały propozycje kart do głosowania na stoisku edukacyjnym, towarzysząc XXIII Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży

23 czerwca 2017 roku Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zorganizowały webinarium – internetowe seminarium poświęcone kształtowi kart do głosowania z udziałem Przewodniczącego PKW, Szefa KBW i pracowników KBW, które na żywo śledziło **ponad 100 osób**, a odtworzyło **ponad 500**.

Przewodniczący PKW i Szef KBW udzielili kilkunastu wywiadów na temat konsultacji. Łącznie w mediach ogólnopolskich i lokalnych ukazało się **ponad 100 materiałów** na ten temat.

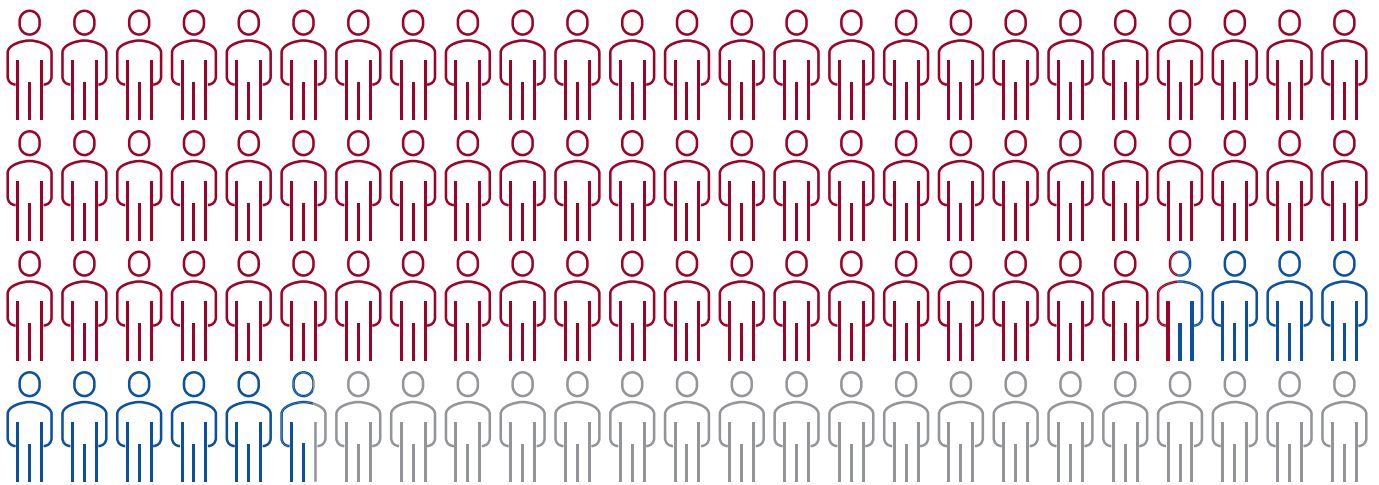
*Dzień otwarty w
Delegaturze KBW w
Gorzowie Wielkopolskim,
21 czerwca 2017*

Opinie wyborców przekazane podczas konsultacji

OPINIE PRZEKAZANE PODCZAS SPOTKAŃ

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze pytały wyborców, jaką kartę do głosowania preferowaliby oni podczas wyborów samorządowych: kartę - „płachtę” czy kartę - „książeczkę”. Na tak postawione pytanie **1209** osób, odpowiedziało, że „płachtę”, **9261** – że „książeczkę”, a **2494** osoby nie miały w tej sprawie zdania lub jednoznacznej opinii.

Za kartą zbroszowaną opowiedziało się 71,44 % uczestników spotkań konsultacyjnych oceniając, że jest to najwygodniejsza forma karty do głosowania, łatwiejsza do posługiwania się w lokalu wyborczym oraz bardziej przyjazna dla wyborcy, niż karta wielkoformatowa.

Wśród określeń, jakie pojawiały się w odniesieniu do karty formatu A4 przeważały takie jak: „czytelna”, „ergonomiczna”, „estetyczna”, „funkcjonalna”, „jasna”, „komfortowa”, „łatwa”, „poręczna”, „praktyczna”, „prosta”, „przystępna”, „przejrzysta”, „uniwersalna”, „wygodna”, „zwarta”, „zrozumiała”. Pojawiały się też takie określenia jak „dogodna” i „trwała”. Wyborcy doceniali kartę książeczkę za mały format i za to, że karta dzięki niemu staje się „dyskretna” – format A4 ułatwi bowiem zachowanie tajności głosowania w lokalu wyborczym, gdzie w kabinach do głosowania najczęściej jest bardzo mało miejsca. Zwracali także uwagę, że karta – „książeczka” będzie łatwiejsza do posługiwania się w głosowaniu korespondencyjnym, gdyż łatwiej ją będzie włożyć do koperty. Wyborcy pozytywnie oceniali także zamieszczony na drugiej stronie karty – broszury spis list komitetów wyborczych, dzięki któremu ich zdaniem łatwiej będzie odnaleźć wybraną przez siebie listę i kandydata.

Osoby uczestniczące w konsultacjach zwracały uwagę że łatwiej będzie taką kartę wyborczą wrzucić do urny wyborczej, a same urny nie zapchają się szybko kartami formatu A4. Pojawiały się także opinie, że wyborcy są już przyzwyczajeni do „książeczek”, bo były one stosowane w poprzednich wyborach.

*Dzień otwarty
w Delegaturze
KBW w Zamościu,
21 czerwca 2017*

Za kartą zbroszowaną opowiedzieli się uczestniczący w konsultacjach wyborcy niewidomi i niedowidzący. Ich zdaniem łatwiej będzie im się posłużyć nakładką Braille'a na kartę do głosowania w formacie A4. Osoby w starszym wieku i z niepełnosprawnością jednoznacznie podkreślały, że jest to dla nich karta znacznie lepsza i wygodniejsza, niż wielkoformatowa płachta.

Wyborcy twierdzili także, że łatwiej będzie liczyć się głosy, oddawane na zbroszowanych kartach A4, a możliwości uszkodzenia broszury, np. rozdarcia przy składaniu i wrzucaniu do urny są znacznie mniejsze, niż w przypadku karty „płachty”.

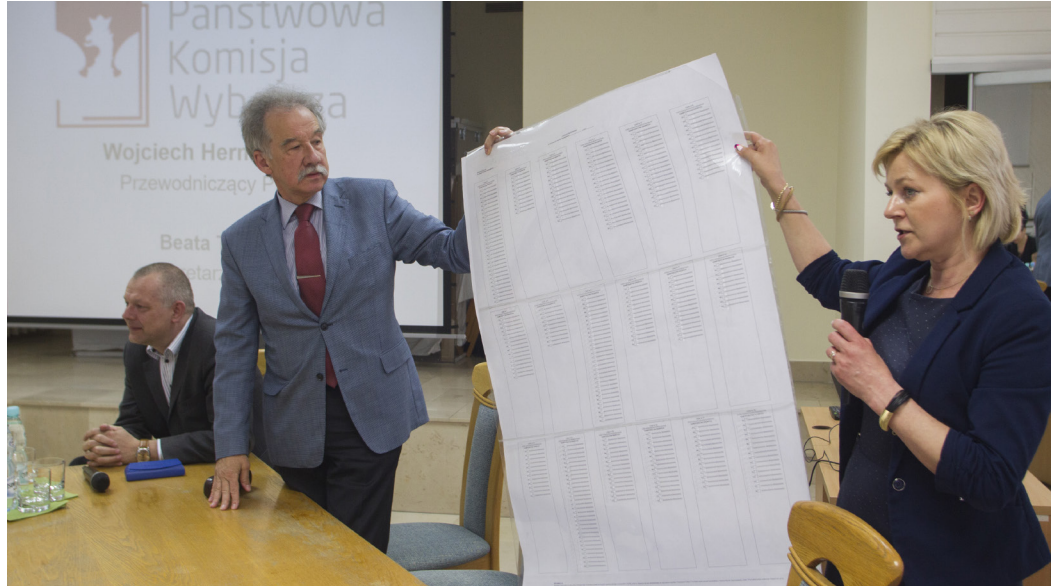
Uczestniczący w konsultacjach byli członkowie obwodowych komisji wyborczych i samorządowcy, którzy przygotowują głosowanie od strony technicznej zwracali uwagę, że łatwiej takie karty wyborcze zmagazynować i rozwieźć do lokali wyborczych oraz spakować i przewieźć po zakończeniu głosowania.

Za kartą wielkoformatową – A0 lub A1 – opowiedziało się 9,32% uczestników konsultacji. Wśród osób tych przeważała opinia, że karta jest czytelna i przejrzysta, bo wszystkie listy i kandydaci są widoczni jednocześnie.

Wśród określeń, jakie pojawiały się w odniesieniu do karty formatu A0/A1 padały takie jak: „jasna”, „łatwa w obsłudze”, „praktyczna”, „prosta”, „sprawiedliwa”, „rozumiała”. Wyborcy, którzy opowiadali się za kartą wielkoformatową argumentowali, że trudniej jest popełnić błąd, głosując na takiej karcie, a tym samym mniejsze jest prawdopodobieństwo oddania

głosu nieważnego. Zwracali uwagę, że nie trzeba jej „kartkować”, by odnaleźć swojego kandydata. Zdaniem uczestników konsultacji taka karta zapewnia też równość wszystkim komitetom wyborczym. Pojawiały się także opinie, że karta wielkoformatowa jest tańsza w produkcji i bardziej ekologiczna.

Spotkanie
z mieszkańcami
Piaseczna,
17 maja 2017

Osoby pracujące w obwodowych komisjach wyborczych zwracały uwagę, że łatwiej i szybciej jest liczyć głosy na jednostronicowej karcie, bo od razu widać, gdzie został postawiony znak „x”. Łatwiejsza jest też prawidłowa klasyfikacja głosu – czy jest on ważny, czy nieważny i na kogo został oddany. Wyborcy zwracali także uwagę, że głos oddany na karcie-„płachcie” jest widoczny także dla mężów zaufania, którzy obserwują liczenie głosów.

Uczestnicy konsultacji wskazywali także na wady karty-„płachty” i karty-„książeczki”. Wśród wad karty wielkoformatowej wymieniano najczęściej to, że jest **za duża, kłopotliwa, mało przejrzysta, nieczytelna, nieporęczna, niepraktyczna, niewygodna, następuje trudności przy posługiwaniu się nią i nie zapewnia tajności głosowania**. Wyborcy argumentowali, że na takiej karcie trudniej jest odnaleźć wybranego przez siebie kandydata, a kabiny w lokalach wyborczych ani same lokale nie są przystosowane, by rozłożyć taką kartę i oddać głos w sposób tajny. Zwracali uwagę, że karta -„płachta” może powodować problemy przy składaniu i wrzucaniu do urny - łatwo ją bowiem rozedrzeć czy w inny sposób uszkodzić mechanicznie. Trudno także złożyć ją wielokrotnie, by włożyć w kopertę i następnie wrzucić do urny. Osoba z niepełnosprawnością ruchową uczestnicząca w konferencji „Dialog dla wyborów” nie mogąc sobie poradzić ze złożeniem karty formatu A0 ze złością ją zmięta. Uczestnicy konsultacji podnosili też, że urny zasypane tak dużymi kartami szybciej będą się wypełniać. Wyborcy ocenili także, że kartę A0/A1 trudniej jest dostarczyć osobie, która zgłosi chęć głosowania korespondencyjnego. Osoby niewidome i niedowidzące zwracały uwagę, że taki format karty uniemożliwia samodzielne nałożenie nakładki Braille’a. Wyborcy starsi uznawali kartę wielkoformatową za niedostosowaną do ich możliwości percepcji.

Zwracali uwagę na mały druk – zwłaszcza informacji o sposobie głosowania - i zbyt wiele treści na jednej stronie, które mogą zlewać się w jedno. Pojawiła się także opinia, że taki format faworyzuje komitety umieszczone na górze i na dole karty. Jedna z osób uczestniczących w konsultacjach wyraziła opinię, że „gdyby zobaczyła w telewizji, że ma głosować na takiej karcie, nie poszłaby do wyborów”. Inna – że aby oddać głos na takiej karcie, trzeba by „położyć się na stole”. Jeszcze inni uczestnicy konsultacji uznali, że karta wielkoformatowa jest „śmieszna” i jest „nieporozumieniem”. Wyborcy zwracali także uwagę, że w wyborach samorządowych głosujący otrzymuje pakiet kart, a więc nie tylko jedną dużą kartę. Podnoszono także kwestię trudności w drukowaniu kart wielkoformatowych – karty drukowane są lokalnie, a nie wszystkie drukarnie „w terenie” są w stanie wydrukować tak duży format.

Byli członkowie obwodowych komisji wyborczych zwracali uwagę na trudności logistyczne m.in. w przechowywaniu, dostarczaniu kart do komisji oraz w wydawaniu ich wyborcom, jak również przy rozkładaniu ich podczas liczenia głosów.

*Spotkanie z Uniwersytetem III Wieku w Legionowie,
12 maja 2017*

Pytani o wady karty zbroszowanej uczestnicy konsultacji wskazywali, że jest ona **czasochłonna, mniej przejrzysta, mogąca wprowadzać w błąd, nieczytelna, niepraktyczna, niezrozumiała i skomplikowana**. Wyborcy wskazywali konieczność „kartkowania” broszury w poszukiwaniu kandydata, na którego chce się oddać głos, co wydłuży cały proces głosowania. Argumentowali też, że taka karta jest nieprzejrzysta, bo nie widać wszystkich list komitetów wyborczych i kandydatów, a nadto kartki w broszurze mogą się skleić lub zostać niewłaściwie wydrukowane, co może utrudnić oddanie głosu. Osoby biorące udział w konsultacjach podnosiły, że mniej świadomi wyborcy mogą „zagłosować na spis treści”, lub na listę z numerem 1. Część uczestników konsultacji przywoływała wybory samorządowe z roku 2014, kiedy to karty w formie broszur były obarczane winą za dużą liczbę głosów nieważnych, jak i za faworyzowanie

*Spotkanie w Krajowej Szkole Administracji Publicznej
im. Prezydenta RP L. Kaczyńskiego, 24 maja 2017*

jednego komitetu wyborczego. W ocenie osób krytykujących kartę zbroszowaną więcej czasu zajmie ustalenie wyników głosowania w obwodzie, bo komisja będzie musiała wertować całe broszury, by znaleźć oddany głos i zweryfikować, czy został oddany poprawnie. Wyborcy mogą natomiast popełniać błędy polegające na stawianiu znaku „x” na każdej kartce – czyli na każdej liście wyborczej,

bo będą mieć problem przy rozróżnianiu terminów „karta”, „kartka”, „strona” stosowanych w odniesieniu do karty zbroszurowanej. Podnoszono, że numer listy to nie to samo co numer kartki w karcie do głosowania, co może wprowadzać w błąd osoby, posługujące się nakładką Braille’a.

Uczestnicy konsultacji zwracali także uwagę, że układ broszury może faworyzować listę nr 1 lub tę, umieszczoną na szyciu karty. W ocenie wyborców koszt druku broszur będzie wyższy niż karty wielkoformatowej, wyższe będzie też ryzyko pomyłki popełnionej zarówno przez głosującego, jak i przez obwodową komisję wyborczą.

19,24 % uczestników konsultacji nie miało zdania lub nie udzieliło jednoznacznej odpowiedzi, czy nowa karta wyborcza powinna być jednostronna i wielkoformatowa, czy też powinna być ona zbroszurowaną kartą formatu A4. Wśród wyborców, którzy nie udzielili jednoznacznej odpowiedzi występowało całkowite odrzucenie zarówno „płachty” jak i „książeczki” w formie zaproponowanej przez PKW i KBW lub też zastąpienie tych wzorów kartą w formacie nie większym niż A2. Część wyborców określała swój wybór jako „pół na pół” pomiędzy kartą wielkoformatową a broszurą.

OPINIE NA TEMAT INFORMACJI O GŁOSOWANIU I WARUNKACH WAŻNOŚCI GŁOSU

Kodeks wyborczy w artykule 40 § 2 stanowi, że „Na karcie do głosowania zamieszcza się informację o sposobie głosowania oraz warunkach ważności głosu”. W odniesieniu do karty – broszury Kodeks w art. 40 § 3b stanowi, że „(..) na pierwszej kartce karty do głosowania zamieszcza się wyłącznie informację o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu”.

Kierując się tymi postanowieniami, Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze przygotowały stosowną treść informacji.

Na karcie wielkoformatowej informacja została umieszczona na dole karty, pod listami komitetów wyborczych i brzmiała: *<<Głosować można tylko na jedną listę, stawiając znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje się jego pierwszeństwo do otrzymania mandatu. Postawienie znaku „x” w kratce obok nazwisk kandydatów z różnych list lub niepostawienie znaku „x” w żadnej kratce, powoduje nieważność głosu.>>*

Konsultacje z finalistami konkursu „Wybieram wybory”,
25 kwietnia 2017

Informacja na karcie zbroszurowanej została wzbogacona o piktogramy i w pierwotnej wersji wyglądała następująco:

Okręg wyborczy nr .....
dla wyboru Rady Miasta .....

kartka 1 z 20

KARTA DO GŁOSOWANIA
w wyborach do Rady Miasta .....
w dniu .....

INFORMACJA

- 1. To jest jedna karta do głosowania. Po oddaniu głosu wrzuc ją w całości do urny. Nie niszczyć jej – nie wrywać z niej kartek, nie wydzierać jej części.
- 2. **Wybierz tylko jedną listę kandydatów. Postaw znak „x” w kratce obok nazwiska kandydata z tej listy, na którego chcesz oddać głos.**
- 3. Jeżeli postawisz znak „x” na więcej niż jednej liście kandydatów, Twój głos będzie nieważny.
- 4. Znak „x” to dwie linie przecinające się wewnątrz kratki.

miejsce na pieczęć
obwodowej komisji
wyborczej

WYBORY
SAMORZĄDOWE

pieczęć okręgowej komisji
wyborczej

Po korektach językowych i stylistycznych oraz po zmodyfikowaniu piktogramów na wzór nadesłany przez Fundację Batorego pierwsza strona karty zbroszurowanej wyglądała następująco:

Okręg wyborczy nr .....
dla wyboru Rady Miasta .....

kartka 1 z 20

KARTA DO GŁOSOWANIA
w wyborach do Rady Miasta .....
w dniu .....

INFORMACJA

- 1. To jest jedna karta do głosowania. Po oddaniu głosu wrzuc ją w całości do urny. Nie niszczyć jej – nie wrywać z niej kartek, nie wydzierać jej części.
- 2. **Wybierz tylko jedną listę kandydatów. Postaw znak „x” w kratce obok nazwiska kandydata z tej listy, na którego chcesz oddać głos.**
- 3. Jeżeli postawisz znak „x” na więcej niż jednej liście kandydatów, Twój głos będzie nieważny.
- Znak „x” to dwie linie przecinające się wewnątrz kratki.

miejsce na pieczęć
obwodowej komisji
wyborczej

WYBORY
SAMORZĄDOWE 2018

pieczęć okręgowej komisji
wyborczej

Uczestnicy konsultacji byli pytani o to, czy instrukcja na karcie do głosowania jest dla nich jasna i zrozumiała oraz czy dołączone piktogramy są dla nich jasne i zrozumiałe.

Zdecydowana większość uczestników konsultacji zwracała uwagę, że proponowana treść informacji pomaga w oddaniu ważnego głosu, ale jednocześnie opowiadała się za jej maksymalnym skróceniem uproszczeniem i sprowadzeniem do jednego zdania. Argumentowano, że zaproponowany tekst jest zbyt obszerny, a ludzie nie czytają długich tekstów. Propozycje PKW i KBW określone były jako „zbyt długie”, „mało czytelne”, „niezrozumiałe”, „niejasne”, „pisane prawniczym językiem”. Krytykowane były za zbyt dużo tekstu i zawartych w nim informacji i sformułowań, które mogą powodować niezrozumienie („broszura”, „karta”, „kartka”, „lista”, „strona”) – zwłaszcza w odniesieniu do karty zbroszurowanej. Wyborcy zwracali także uwagę, że treść informacji jest nieadekwatna do grafiki – i odwrotnie, że piktogramy nie pasują do treści, jakie mają ilustrować.

W ocenie wyborców informacja o głosowaniu powinna być, **jasna konkretna, krótka, precyzyjna i rzeczowa.**

Wybrane propozycje wyborców:

- Postaw tylko jeden znak „x”
  - Postaw tylko jeden krzyżyk
  - Na całej karcie postaw tylko jeden znak „x”. Jeśli postawisz więcej niż jeden znak „x”, Twój głos będzie nieważny.
  - W całej broszurze postaw tylko jeden znak „x”
  - Zaznacz tylko jednego kandydata w następujący sposób: x” .
  - Twój głos będzie ważny, jeśli postawisz tylko jeden znak „x”.
  - Postaw „x” przy tylko jednym kandydacie z tylko jednej listy
  - To jest jedna karta do głosowania, na całej karcie możesz postawić tylko jeden znak „x”
  - Postaw znak „x” w kratce obok nazwiska kandydata tylko z jednej listy
-

Pojawiały się również modyfikacje całego tekstu zaproponowanego przez PKW i KBW. Najczęstsze dotyczyły podkreślenia w tekście, że chodzi o „**tylko jeden znak x**”, „**tylko jedną listę**”, „**tylko jednego kandydata**”. Postulowano także zmiany kolejności punktów, tak by informacja krok po kroku przeprowadzała wyborcę przez proces głosowania. Wyborcy opowiadali się także za pogrubieniem i powiększeniem czcionki informacji.

Część wyborców określiła proponowaną informację jako jasną, czytelną i nie pozostawiającą wątpliwości, oraz prawidłowo informującą o zasadach oddania ważnego głosu. Niektórzy uczestnicy konsultacji wnioskowali, by w przypadku karty – „książeczki” informacja o tym, jak głosować, była zamieszczona na każdej jej stronie.

*Konsultacje z uczniami
klasy dziennikarskiej
I LO w Jarosławiu,
6 kwietnia 2017*

Najwięcej krytyki zebrały zaprezentowane piktogramy. Przez większość uczestników konsultacji były określane jako **nieczytelne, nieprzydatne, zbędne i niewspółgrające z treścią pisemnej informacji**. Zwracano uwagę, że bez przeczytania samej informacji obrazki są niezrozumiałe. Zastrzeżeń nie budził jedynie piktogram nr 3 obrazujący stawianie znaku „x” w kratce, choć byli i tacy wyborcy, którzy poddawali w wątpliwość, czy konieczne jest pokazywanie, jak wygląda znak „x”.

Instrukcja na karcie wielkoformatowej była krytykowana także za to, że zamieszczona została na dole karty, co powoduje, że jest ona trudno zauważalna, a przez to niedostępna dla wyborcy. Argumentowano, że rzadko czyta się to, co jest napisane na dole strony i to jeszcze drobnym drukiem. Krytykowano także jej formę i zwracano uwagę, że różni się od tekstu, zaproponowanego na karcie zbroszurowanej.

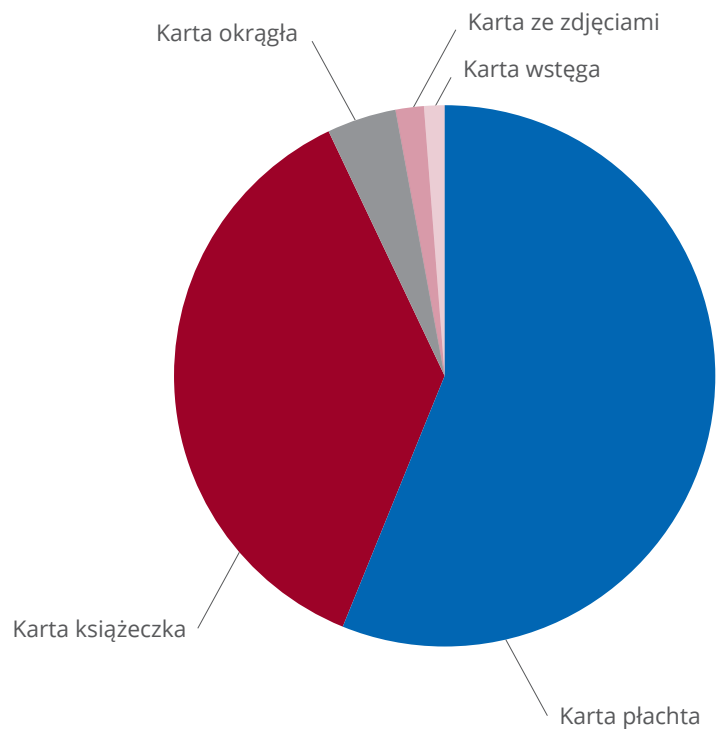
Zdecydowana większość wyborców dobrze oceniła natomiast zamieszczenie spisu treści na drugiej kartce karty zbroszurowanej.

Wyborcy uczestniczący w konsultacjach zwracali natomiast uwagę, że paginacja powinna zostać przeniesiona z góry na dół strony, a terminologia ujednolicona tak, by wyborcom nie myliły się „karta”, „kartka” i „strona”.

OPINIE PRZEKAZANE W INTERNECIE I INNE POSTULATY WYBORCÓW

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze obok spotkań z wyborcami zbierały opinie na temat proponowanych wzorów karty do głosowania także w Internecie. Na stronie www.pkw.gov.pl zamieszczony został animowany wzór karty do głosowania w formie broszury wraz z dokładnym opisem oraz opis alternatywnej karty wielkoformatowej. Uruchomiony został formularz, za pomocą którego użytkownicy strony mogli przekazywać swoje opinie. Opinie przekazywane były także za pośrednictwem profili Państwowej Komisji Wyborczej w serwisach społecznościowych. Łącznie w internetowych konsultacjach wzięło udział **172 wyborców**.

Większość uczestników konsultacji internetowych – **96 osób** – opowiedziało się za kartą do głosowania w postaci „płachty”. Za kartą – „książeczką” opowiedziało się **63 wyborców**. Pozostałe osoby miały własne propozycje wyglądu kart – **7 osób** zaproponowało kartę okrągłą, która w ich ocenie nie będzie preferować żadnego komitetu wyborczego. **3 osoby** zaproponowały karty ze zdjęciami kandydatów, co miałyby ułatwić podejmowanie decyzji, na kogo oddać głos. **2 osoby** postulowały kartę – wstęgę, a jedna opowiedziała się za kartą w postaci składanej harmonijki. Projekt karty – harmonijki został także przekazany podczas jednego ze spotkań konsultacyjnych organizowanych przez Państwową Komisję Wyborczą i Krajowe Biuro Wyborcze.

Wyborcy przekazujący swoje opinie przez Internet oraz uczestniczący w konsultacjach podnosili także kwestie niebędące przedmiotem konsultacji, ani także nie należące w gestii Państwowej Komisji Wyborczej czy Krajowego Biura Wyborczego. Jednakże z uwagi na to, że postulaty te powtarzały się na spotkaniach w różnych częściach kraju, zostały one umieszczone w niniejszym raporcie.

Uczestnicy konsultacji licznie podnosili kwestię umożliwienia głosowania internetowego lub za pomocą urządzeń elektronicznych zainstalowanych w lokalach wyborczych.

W ocenie tych wyborców głosowanie internetowe służyłoby zwiększeniu frekwencji wyborczej i ułatwiło udział w wyborach osobom niepełnosprawnym. Polski Związek Niewidomych w przekazanej do Krajowego Biura Wyborczego opinii zwrócił uwagę, że „*powinno się wprowadzić dodatkowe sposoby głosowania - możliwość głosowania w formie elektronicznej, np. na stronach PKW po uprzednim zaufanym logowaniu się do systemu (...)*” oraz głosowanie telefoniczne, również oparte na zaufanym systemie logowania. Uczestnicy spotkania w siedzibie Polskiego Związku Niewidomych podnosili, że chcieliby mieli możliwość posługiwania się w lokalu wyborczym własnymi urządzeniami i aplikacjami, umożliwiającymi samodzielne odczytanie lub audiodeskrypcję tekstu.

Konsultacje z posłami na Sejm Dzieci i Młodzieży, 1 czerwca 2017

O głosowaniu internetowym mówili także młodzi ludzie, zwłaszcza ci, którzy w przyszłorocznych wyborach samorządowych będą mogli po raz pierwszy głosować. Przywoływany był przykład Estonii jako kraju, który wprowadził głosowanie przez Internet.

Część wyborców uczestniczących w spotkaniach wniosowała, by na karcie do głosowania wyraźnie zaznaczyć, że nie wolno stawiać przy nazwisku wybranego kandydata tak zwanego „ptaszka” i że taki znak powoduje nieważność głosu.

W opiniach przekazywanych podczas konsultacji powtarzał się także wniosek, by na karcie do głosowania znalazła się osobna kratka na oddanie przez wyborcę głosu nieważnego.

Pojawiały się głosy, by zamiast znaku „x” wyborca naklejał naklejkę obok nazwiska wybranego przez siebie kandydata.

Wyborcy przekazywali także szczegółowe uwagi dotyczące wielkości czcionek, jakimi powinny być drukowane karty do głosowania, koloru kart i jego nasycenia, sposobu zszywania kart – broszur czy gramatury papieru, na którym drukowane są karty.

Uczestnicy konsultacji zgłaszali także postulat ograniczenia liczby osób, mogących kandydować na radnych, co ich zdaniem przełożyłoby się na zmniejszenie formatu kart do głosowania.

Zgłaszano też postulat likwidacji ciszy wyborczej.

Osoby biorące udział w konsultacjach wskazywały ponadto na konieczność prowadzenia przed wyborami szerokiej kampanii informacyjnej o tym, jak oddać ważny głos – szczególnie w telewizji, ale także w Internecie, prasie i radiu. Takie działania Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze będą prowadzić bezpośrednio przed wyborami samorządowymi w 2018 roku.

*Konsultacje z Mazowiecką
Wspólnotą Samorządową,
15 maja 2017*

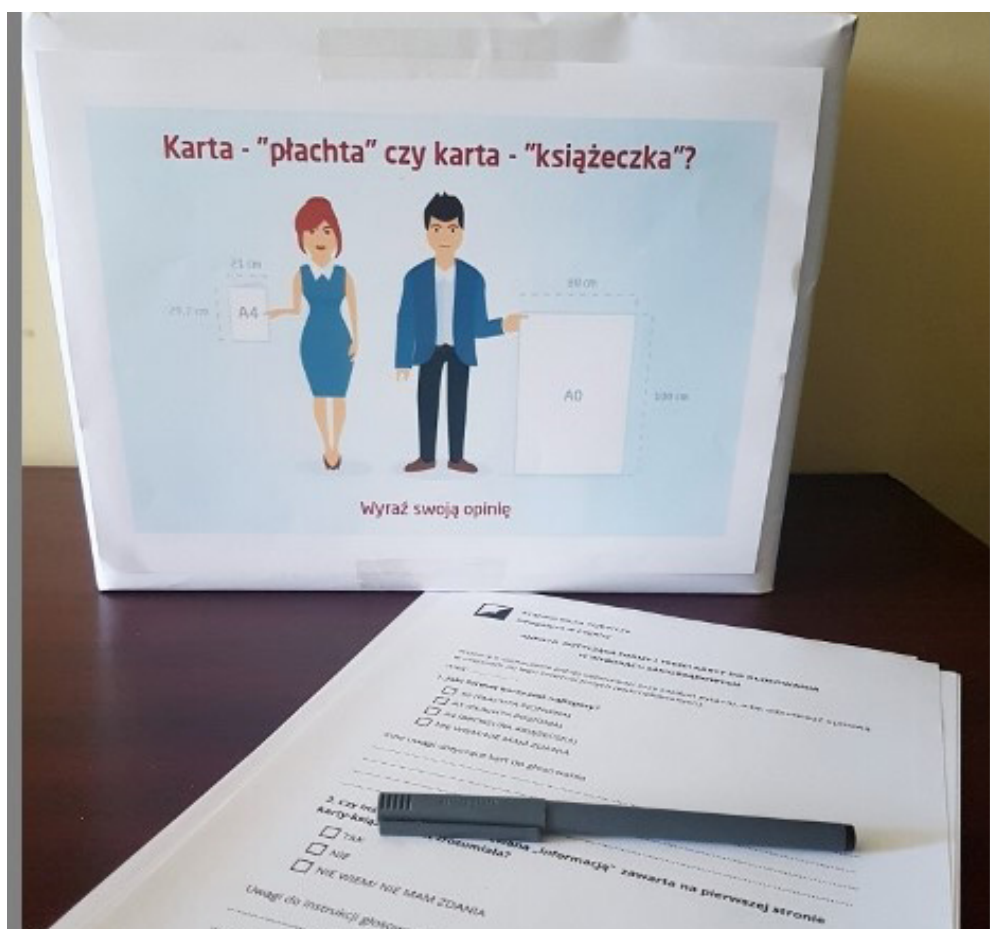

KONSULTACJE Z ORGANIZACJAMI ZAJMUJĄCYMI SIĘ PRAWEM I PROBLEMATYKĄ SAMORZĄDOWĄ

W ramach konsultacji kształtu kart do głosowania Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zwróciły się o zajęcia stanowiska w tej sprawie do instytucji, organizacji, stowarzyszeń i think tanków, które zajmują się procesem stanowienia i oceny prawa oraz problematyką związaną z samorządnością. Szef Krajowego Biura Wyborczego Beata Tokaj wystosowała 6 kwietnia 2017 roku pisma w tej sprawie do Centrum Im. Ignacego Daszyńskiego, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Fundacji Republikańskiej, Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, Instytutu Na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris, Instytutu Obywatelskiego, Instytutu Prawa i Społeczeństwa INPRiS, Instytutu Sobieskiego, Instytutu Spraw Publicznych, Ośrodka Myśli Politycznej, Polityki Insight, Ruchu Kontroli Wyborów, Stowarzyszenia 61 oraz Warsaw Enterprise Institute.

Odpowiedzi nadesłane zostały z Centrum Im. Ignacego Daszyńskiego, Instytutu Na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris oraz Ruchu Kontroli Wyborów.

Centrum Im. Ignacego Daszyńskiego w piśmie z dnia 18 kwietnia 2017 zwróciło uwagę, że „karta do głosowania w formie broszury prowadzi do deformacji preferencji wyborczych, (...) jest rozwiązaniem rzadko spotykanym w europejskich systemach wyborczych”, a jej ewentualne wprowadzenie „powinno być poprzedzone długoterminową i wieloetapową kampanią informacyjną (...) w celu zapewnienia wystarczającego poziomu wiedzy na temat procedur wyborczych”. Centrum im. Ignacego Daszyńskiego oceniło również, że „wprowadzenie karty do głosowania w formie broszury może skutkować wystąpieniem w wyborach samorządowych w 2018 roku wysokiej skali głosów nieważnych w wyborach do sejmików województw, co może przynieść negatywne konsekwencje systemowe – włącznie z zakwestionowaniem przez podmioty uczestniczące w tej elekcji wiarygodności wyników tych wyborów.”

Ankiety dla wyborców, Delegatura KBW w Legnicy

Instytut Na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris ocenił, że „karta powinna być poręczna, tak aby ułatwić wyborcy oddanie głosu” a „zapropozowana przez PKW karta w formie broszury A4 minimalizuje ryzyko naruszeń konstytucyjnych zasad powszechności i tajności głosowania”. W piśmie z dnia 20 czerwca 2017 roku czytamy, że „dzięki niewielkim rozmiarom jest (karta) bardziej przyjazna dla osób niepełnosprawnych oraz starszych. (...) Możliwość łatwego zamknięcia broszury oraz niewielkie gabaryty umożliwiają każdemu, szczególnie osobie niepełnosprawnej bądź starszej, samodzielne wrzucenie jej do urny. (...) Dlatego też należy uznać, że PKW dokonała słusznego wyboru projektując wykonanie kart do głosowania w formie broszurowej”.

Instytut Na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris ustosunkował się także do proponowanej informacji o tym, jak głosować. W przesłanej opinii czytamy, że *„język powinien być prosty i zrozumiały, tak aby nawet osoba, która nie posiada wykształcenia ponadgimnazjalnego nie miała wątpliwości co do sposobu głosowania”*. Instytut zgłosił sugestie do proponowanej treści informacji o tym, jak głosować. W jego ocenie korekt wymagają obrazki ilustrujące treść pkt. 1 i 3 informacji, treść pkt. 2 informacji, który dotyczy prawidłowego sposobu zagłosowania, czyli dokonania wyboru listy i ustalenia pierwszeństwa do uzyskania mandatu oraz uwzględnienia w spisie treści numeru listy, nadanej komitetowi wyborczemu. Instytut przywołał w swojej opinii także treść orzeczenia Sądu Najwyższego z 3 listopada 2005 roku: *„Informacje, które zamieszcza się na karcie mają po pierwsze charakter obligatoryjny, po drugie zaś nie dopuszcza się zamieszczenia na karcie innych - niż określone w ustawie - informacji, a nadto, że nie jest możliwe prawnie skuteczne pominięcie informacji obligatoryjnie zamieszczanych na karcie”*.

*Dzień otwarty w Delegaturze
KBW w Skierniewicach,
21 czerwca 2017*

Ruch Kontroli Wyborów w przesłanej do Krajowego Biura Wyborczego opinii *„jednoznacznie i jednogłośnie odrzuca możliwość wprowadzenia książeczek do głosowania uznawanych jako karty w miejsce jednostronicowych kart do głosowania, ze względu na ich uciążliwość w stosowaniu, znaczne ryzyko pomyłek wyborców jak w wyborach samorządowych 2014, trudności w liczeniu i weryfikacji oddanych głosów przez komisje oraz znaczne ryzyko nadużyć”*. W piśmie z dnia 7 czerwca 2017 roku Ruch Kontroli Wyborów ocenił, że *„zastosowanie książeczek uniemożliwia oddanie głosu osobie niewidzącej bez pomocy osoby trzeciej”*. Zdaniem autorów stanowiska *„problem wielkości kart do głosowania i głosowania osób niewidzących oraz niedowidzących rozwiązałaby karta (...) drukowana w małym formacie na grubym papierze alfabetem łańskim i Braille’a oraz podaniem pełnej listy komitetów i kandydatów na wywieszanych w lokalach plakatach drukowanych oboma alfabetami.”*

Osobna korespondencja prowadzona była z Fundacją im. Stefana Batorego, która od początku konsultacji zgłaszała liczne propozycje i sugestie. W piśmie z 8 grudnia 2016 roku Fundacja apelowała o przeprowadzenie szerokich konsultacji społecznych. Jak podkreślono *„Badania przeprowadzone przez zespół Fundacji im. Stefana Batorego wykazały, że kluczową przyczyną znacznego wzrostu głosów nieważnych w wyborach 2014 było wprowadzenie kart zbroszurowanych i niejasna dla wyborców instrukcja głosowania”*. Zastrzeżenia Fundacji wzbudził przebieg konferencji „Dialog dla wyborów” z dnia 29 listopada 2016 roku, której w jej ocenie nie można uznać za konsultacje społeczne. W piśmie podkreślono także, że *„(...) nakładka w alfabecie Braille’a nie rozwiązuje wszystkich problemów osób niewidomych”, (...)* format karty do głosowania to tylko jedna z kwestii do dyskusji”, a *„(...) propozycja nowej instrukcji dla wyborców nie jest wystarczająco czytelna”*.

Konsultacje podczas Hacknight Warsaw, 6 czerwca 2017

Odnosząc się do projektu karty, zaprezentowanego na konferencji prasowej PKW w dniu 20 marca 2017, Fundacja oceniła w piśmie z 23 marca 2017 roku, że *„odpowiednio dopasowana grafika w większym stopniu może ułatwiać zrozumienie zawartych na karcie informacji. Rozmieszczenie treści, większe piktogramy, krój i rozmiar czcionki, odstępy pomiędzy wierszami oraz akapitami – to wszystko ma znaczenie dla lepszej percepcji”*. Fundacja przekazała swoją propozycję karty do głosowania w formie książeczki, z której do projektu Państwowej Komisji Wyborczej przejęte zostały – po modyfikacji – propozycje piktogramów, odnoszących się do informacji, jak głosować.

W piśmie z 30 maja 2017 roku Fundacja im. Stefana Batorego przekazała propozycję karty jednostronicowej w formacie A2 oceniając, że *„karta w postaci płachty jest rozwiązaniem znacznie prostszym, oszczędniejszym i bezpieczniejszym. Może przyczynić się do ograniczenia głosów nieważnych albo oddanych przez pomyłkę na inną listę niż wyborca zamierzał”*.

Zdaniem Fundacji „jej zastosowanie będzie możliwe w minimum 95,6 % okręgów w wyborach samorządowych do sejmików, powiatów i miast-powiatów. W pozostałych kilku procentach okręgów można stosować poprawioną wersję karty-broszury”. Jednocześnie powołując się na własne badania Fundacja konsekwentnie rekomendowała odejście od kart-broszur, których „(...) wprowadzenie przyczyniło się do gwałtownego wzrostu liczby głosów nieważnych w poprzednim głosowaniu”.

KONSULTACJE ZE ŚRODOWISKAMI OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

W trakcie konsultacji Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zwracały szczególną uwagę na realizację zapisanych w Kodeksie wyborczym praw osób niepełnosprawnych, dotyczących ich udziału w głosowaniu. Zgodnie z Kodeksem wyborczym, wyborca niepełnosprawny może głosować przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a (art. 40a § 1) a Państwowa Komisja Wyborcza określa w drodze uchwały wzory nakładek na karty do głosowania, kierując się możliwością praktycznego zastosowania nakładek przez wyborców niepełnosprawnych (art. 40a § 3). Ponadto w wyborach samorządowych wyborca niepełnosprawny może głosować korespondencyjnie (art. 53a § 3).

Mając na względzie powyższe Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zwróciły się o zajęcie stanowiska w sprawie kształtu kart do głosowania do organizacji, skupiających osoby niepełnosprawne i zajmujących się ich prawami. Osoby niepełnosprawne uczestniczyły także w konferencji „Dialog dla wyborów”, zorganizowanej przez PKW i KBW 29 listopada 2016 roku.

Podczas konferencji została m.in. przeprowadzona symulacja głosowania z udziałem wyborców z różnymi typami niepełnosprawności - niepełnosprawnością kończyn górnych i dolnych, osób niewidomych i niedowidzących, osoby głuchoniewidomej i osoby poruszającej się na wózku.

Konferencja „Dialog dla wyborów”,
29 listopada 2016

Wyborcy ci na potrzeby eksperymentu oddawali głos z wykorzystaniem trzech rodzajów kart wyborczych: dwóch „płacht” w wymiarach A0 i A1 oraz broszury. W każdym przypadku wyborcy mogli korzystać z nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a, przystosowanych do danego formatu karty do głosowania. Uczestnicy eksperymentu jako wygodniejszą do głosowania ocenili broszurę, niż „płachtę”. Zwracali uwagę przede wszystkim na nieprzystosowanie kabiny do głosowania do korzystania z „płachty” (ze względu na jej duże rozmiary); trudności z dotarciem z „płachtą” do kabiny wyborczej; trudności ze złożeniem i wrzuceniem „płachty” do urny; możliwość łatwego podarcia „płachty”; dużą trudność samodzielnego nałożenia na „płachtę” nakładki sporządzonej w alfabecie Braille’a oraz na techniczne problemy podczas głosowania korespondencyjnego z wykorzystaniem „płachty”.

Do analizy zachowań wyborców posłużono się teorią motywacji sformułowaną przez Pintricha i DeGroot (1990) która przewiduje, że motywacja do podjęcia się zadania jest tym silniejsza, im więcej wart jest wynik, jaki ma zostać osiągnięty, im większe są osobiste możliwości podmiotu, zapewniające mu wykonanie działań przynoszących wynik i im silniejsze są pozytywne emocje związane z wynikiem i działaniem.

Podczas rozmów z uczestnikami wszystkie badane osoby podkreślały, iż udział w wyborach ma dla nich dużą wartość i pomimo zmagania się z problemami związanymi z niepełnosprawnością starają się korzystać z czynnego prawa wyborczego.

W wypowiedziach badanych, podczas badania komfortu użytkowania kart formatu A0/A1, pojawiały się często sformułowania: „nierealne”, „niepraktyczne”, „niewygodne”. Z bezpośredniej obserwacji widać było, jak dużo wysiłku od osób z niepełnosprawnością wymagało rozłożenie karty do głosowania, znalezienie wybranego kandydata jak również złożenie tych kart i wrzucenie ich do urny. Podczas omawiania swoich uczuć związanych z doświadczeniem badani mówili, iż bali się, że karta się pogniecie lub rozedrze. Większość badanych podczas głosowania kartą wyborczą formatu A0/A1 doświadczała negatywnych emocji.

Konferencja "Dialog dla wyborców", 29 listopada 2016

Uczestnicy w swoich wypowiedziach mówili o tym, że **czują się zniechęceni, czują złość, dyskomfort, niechęć**.

Z obserwacji zachowania uczestników podczas badania komfortu używania kart wyborczych w formie broszury można było zauważyć, iż badani potrzebowali znacząco mniej czasu na „obsłużenie” karty: znalezienie swojego kandydata, zakreślenie swojego wyboru i wrzucenie karty od urny wyborczej. Podczas formowania swoich doświadczeń badani oceniając karty wyborcze w formie broszury używali sformułowań, iż było im „prościej”, „łatwiej”. Samą kartę w formie broszury oceniali jako „poręczna”, „łatwa”, „komfortowa”, „estetyczna”.

*Konsultacje z Polskim
Związkiem Niewidomych,
24 maja 2017*

W ramach konsultacji Szef Krajowego Biura Wyborczego Beata Tokaj wystosowała listy do Koalicji na rzecz Osób z Niepełnosprawnością, Krajowego Stowarzyszenia Autyzmu, Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych, Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Polskiego Związku Głuchych, Polskiego Związku Niewidomych, Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji, oraz Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi.

Odpowiedzi nadeszły ze Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji oraz Polskiego Związku Niewidomych, z którego członkami spotkała się także Szef Krajowego Biura Wyborczego.

W piśmie Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji z dnia 19 kwietnia 2017 roku czytamy: *„Niezwykle ważne jest zabezpieczenie prawa wyborców z niepełnosprawnością do tajnego głosowania, zagwarantowanego przez Konstytucję RP. Chodzi tu zarówno o osoby z niepełnosprawnością ruchową, jak i osoby z niepełnosprawnością wzroku. Dla tej grupy szczególnie ważna jest możliwość korzystania z nakładki brajlowskiej na kartę do głosowania. To udogodnienie pozwala im w komfortowy sposób oddać głos w sposób tajny, nie posilując się pomocą osób trzecich”.*

W ocenie Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji „wskazana przez Krajowe Biuro Wyborcze forma karty do głosowania jako broszury w formacie A4 zdaje się być obecnie rozwiązaniem optymalnym” choć jednocześnie „to rozwiązanie kompromisowe, godzące zapisy Kodeksu wyborczego oraz potrzeby różnych grup społecznych, ale też niepozbawione wad. Dla niektórych wyborców problemem może być choćby odnalezienie strony, na której znajduje się popierany kandydat”. Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji zwraca także uwagę, że „(..) niezbędna jest powszechna, pełna i dostępna dla osób z różnymi niepełnosprawnościami informacja na temat wyglądu kart do głosowania oraz sposobu rozmieszczenia na nich kandydatów.”

Szef Krajowego Biura Wyborczego Beata Tokaj spotkała się 24 maja 2017 roku z członkami Polskiego Związku Niewidomych. Zaprezentowała proponowaną przez PKW kartę – „książeczkę” wraz z nakładką w alfabecie Braille’a oraz kartę formatu A0/A1, również z odpowiednią nakładką. Członkowie PZN zdecydowanie odrzucili kartę – „płachtę”. Ich zdaniem jest ona niewygodna i nieporęczna, wymaga pomocy jeśli nie jednej, to nawet dwóch osób. Podkreślali, że trudno ją opanować, znaleźć komitet i kandydata, na którego chce się zagłosować. Uczestniczący w konsultacjach uznali, że karta w formie broszury jest dla nich wygodniejsza. Zwracali także uwagę, że wszystkie karty do głosowania w wyborach samorządowych powinny mieć taki sam rozmiar, by wyborca niewidomy i niedowidzący nie musiał radzić sobie z więcej niż jednym rodzajem nakładek. Zgłaszali również postulat, by na stronach internetowych znajdowały się przystępne informacje o listach kandydatów w każdym okręgu.

Kierownictwo Polskiego Związku Niewidomych nadesłało po tym spotkaniu swoje stanowisko, zgodnie z którym „wszystkie osoby niewidome jednoznacznie stwierdziły, że karta tzw. płachta, ze względu na jej duży rozmiar uniemożliwia samodzielne dokładne przeanalizowanie jej, prawidłowe nałożenie nakładki brajlowskiej, poprawne oddanie głosu bez pomocy osoby towarzyszącej lub pomocy członka Komisji Wyborczej.” W piśmie z dnia 31 maja 2017 roku czytamy, iż „uznano kartę broszurę za bardziej odpowiadającą potrzebom osób niewidomych. Osoba niewidoma może samodzielnie w dość prosty sposób nałożyć nakładkę brajlowską na wybraną listę do głosowania, dokonać głosowania stawiając odpowiedni znak w okienku przy brajlowskiej cyfrze”.

PODSUMOWANIE

Po raz pierwszy w historii demokratycznych wyborów w Polsce Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze zapytały Polaków, jak powinna wyglądać nowa karta do głosowania. Konsultacje zostały przeprowadzone w przekonaniu, że nowa karta wyborcza powinna być dla wyborców przyjazna i pomocna w realizowaniu ich konstytucyjnego prawa do udziału w wyborach.

W konsultacjach wzięło udział **13 136 osoby** z całego kraju. **12 964 osoby** uczestniczyły w spotkaniach konsultacyjnych, **172 osoby** wzięły udział w konsultacjach internetowych. Odbyło się **480 spotkań** z wyborcami. Ponad 600 internautów zapoznało się z webinarium na temat kształtu kart.

Za kartą wielkoformatową – tak zwaną „płachtą” opowiedziało się 1305 wyborców, co stanowi 9,94 %. Za kartą zbroszowaną – tak zwaną „książeczką” – 9324 wyborców, co stanowi 70,98 %. 2507 osób nie miało w tej sprawie zdania, nie zajęło jednoznacznego stanowiska lub przedstawiło własne propozycje – co stanowi 19,08%. Oznacza to, że większość wyborców opowiedziała się za kartą do głosowania w postaci broszury formatu A4.

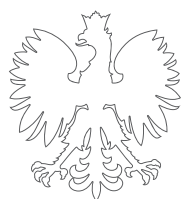
Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze nie lekceważą głosu tych środowisk i tych wyborców, którzy opowiadają się za kartą jednostronicową. PKW i KBW z uwagą analizowały propozycje wzorów kart mniejszych niż A0 czy A1, zgłaszanych w trakcie konsultacji. Mając jednakże na uwadze przepisy Kodeksu wyborczego dotyczące liczby kandydatów na listach wyborczych w danych okręgach oraz Nielimitowaną liczbę komitetów wyborczych, które mogą wystawić listy w wyborach samorządowych, a także mając na względzie doświadczenia z poprzednich wyborów samorządowych PKW i KBW zwracają uwagę, że karta do głosowania mniejsza niż A0/A1 mogłaby nie być wystarczająca do jednostronicowego zadrukowania listami komitetów i nazwiskami kandydatów. Natomiast karta, wydrukowana małą czcionką, dla części wyborców mogłaby być nieczytelna.

Z przeprowadzonych konsultacji wynika, że większość wyborców opowiada się także za taką informacją o sposobie głosowania, która będzie prosta i czytelna, pozbawiona prawniczych ozdobników i zawrze się w jednym zdaniu.

Zastrzeżenia wzbudziły proponowane przez PKW i KBW piktogramy.

Państwowa Komisja Wyborcza, podejmując decyzję o kształcie kart do głosowania kierować się będzie postanowieniami Kodeksu wyborczego, a raport z przeprowadzonych konsultacji będzie miał charakter doradczy.

Państwowa
Komisja
Wyborcza

Krajowe
Biuro
Wyborcze

ul. Wiejska 10
00-902 Warszawa

www.pkw.gov.pl
biuro@kbw.gov.pl

tel. 22 695 25 44
fax. 22 622 35 71